

INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS

Par Latvijas nostāju Eiropas Savienības nodarbinātības un sociālās politikas ministru 2018.gada 17.-18.aprīļa neformālajā sanāksmē izskatāmajos jautājumos

2018.gada 17.-18.aprīlī Sofijā (Bulgārijā) notiks Eiropas Savienības (*turpmāk – ES*) nodarbinātības un sociālās politikas ministru neformālā sanāksme (*turpmāk – neformālā sanāksme*).

Neformālās sanāksmes darba kārtība

Neformālās sanāksmes laikā galvenā uzmanība tiks pievērsta divām galvenajām tēmām saistībā ar Eiropas Sociālo tiesību pīlāra (*turpmāk – Pīlārs*) īstenošanu - prasmju saglabāšana un pilnveidošana ar kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, apmācībām un mūžizglītību (Pīlāra 1.princips); aktīvs atbalsts nodarbinātībai ar īpašu uzsvaru uz jauniešiem un ilgstošajiem bezdarbniekiem (Pīlāra 4.princips).

Latvijas nostāja

Latvija atzinīgi novērtē Bulgārijas prezidentūras izvēlēto diskusiju tematu, konkrētāk pievēršoties divu Pīlāra principu īstenošanai, kur būtiska gan ES, gan nacionālā līmeņa rīcība. Kopumā līdzšinējās darbības ES līmenī, tostarp Jauniešu garantija un ieteikums par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū, ir sniegušas pozitīvu ieguldījumu attiecībā uz šo grupu līdzdalību darba tirgū.

Latvija uzskata, ka visiem iedzīvotājiem jābūt tiesībām un iespējām apgūt darba tirgum nepieciešamās prasmes. Tādēļ ir jārada gan atbilstoši apstākļi darbiniekiem ar zemu kvalifikāciju šo prasmju apguvei, t.sk. veidojot elastīgākus veidus pārejai starp dažādiem izglītības līmeņiem, kā arī viņi jāmotivē prasmju apgūšanai, gan jānodrošina pieaugušajiem profesionālās kvalifikācijas pilnveides un tālākizglītības iespējas, sekmējot viņu konkurētspēju darba tirgū. Izglītošanas pasākumiem jābūt atbilstošiem darbinieku vajadzībām un darba devēju pieprasījumam.

2017.gadā situācija Latvijas darba tirgū uzlabojās. Ekonomiskās aktivitātes līmenis vecuma grupā 15-64 gadi 2017.gada 4.ceturksnī, salīdzinot ar 2010.gadu, ir pieaudzis par 4,5 procentpunktiem, sasniedzot 77,5%. Nodarbinātības līmenis šajā pašā laika periodā ir pieaudzis par 12,5 procentpunktiem, sasniedzot 71%. Arī reģistrētais bezdarbs samazinājās un 2018.gada aprīļa sākumā bija 7% (zemākais reģistrētā bezdarba līmenis tika reģistrēts tikai 2007.gadā – 5,7% un 2008.gadā – 5,3%). Vidējais reģistrētā bezdarba līmenis 2017.gadā bija 7,4%.

Tomēr, neskatoties uz kopējām pozitīvām tendencēm darba tirgū, vairākām iedzīvotāju grupām saglabājās samērā augsts risks nokļūt bezdarba situācijā. Joprojām liela nodarbinātības līmeņa atšķirība ir starp iedzīvotājiem ar augstāko izglītību un iedzīvotājiem ar zemu izglītības līmeni. Reģistrēto bezdarbnieku kopskaitā iedzīvotāju ar zemu izglītības līmeni īpatsvars veido 46%.

2017.gadā Latvijā bija 38 tūkstoši NEET¹ grupas jaunieši vecumā 15-29 gadi, kas ir par 6 tūkstošiem jeb 13% mazāk nekā iepriekšējā gadā un par 16 tūkstošiem jeb 30% mazāk nekā 2014.gadā. Vidēji puse (48%) no šiem jauniešiem bija vecumā no 15

¹ Jaunieši, kas nestrādā un nemācās vai neapgūst arodu.

līdz 24 gadiem. Jauniešu bezdarba līmenis turpināja mazināties un 2017.gada nogalē (4.ceturksnī) sasniedza zemāko līmeni pēdējo desmit gadu laikā – 16,5%.

Latvijā galvenie iemesli, kāpēc NEET grupas jaunieši sastopas ar grūtībām iekļauties darba tirgū, ir nepietiekams izglītības līmenis un priekšlaicīga mācību pārtraukšana, kvalitatīvās darba pieredzes trūkums, informācijas par darba tirgus tendencēm nepietiekamība, kā arī darba vietu trūkums lauku reģionos. Savukārt NEET grupas jauniešu priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu veicinājis mācīšanās motivācijas trūkums, problēmas ģimenē, agrīna grūtniecība vai laulības, veselības problēmas, invaliditāte, kā arī atkarības problēmas.

Pēdējo četru gadu laikā pēc dalības Jauniešu garantijas programmā darbā iekārtojās 85 tūkstoši jeb vidēji 60% jauniešu, kas piedalījušies dažādos atbalsta pasākumos. 2014.-2017.gadā Jauniešu garantijas īstenošanai tika novirzīti 57 693 232 *euro* (82% no Jauniešu garantijas īstenošanai atvēlētā finansējuma).

2014.-2017.gadā Jauniešu garantijas ietvaros darba meklēšanas atbalsta pasākumos piedalījušies 116 036 jaunieši, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos – 38 499 jaunieši, jauniešiem tika sniegtas 148 562 karjeras konsultācijas, savukārt ilgtermiņa atbalsts tika sniegts 25 629 jauniešiem.

Vienlaikus pēdējo gadu laikā ir ievērojami pieaudzis gados vecāku iedzīvotāju īpatsvars reģistrēto bezdarbnieku kopskaitā. 2018.gada martā lielākās mērķgrupas no bezdarbnieku kopskaita bija bezdarbnieki vecumā 50 gadi un vairāk – 39% jeb 25,4 tūkstoši personu (2010.gada sākumā īpatsvars bija 28%).

Savukārt ilgstošā bezdarba līmenis pēdējos gados turpināja samazināties un ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars bezdarbnieku kopskaitā 2017.gada 4.ceturksnī sasniedza 33%, kas ir par 12,7 procentpunktiem zemāks par vidējo ES līmeni (EUROSTAT dati). Tomēr jāatzīmē, ka reģistrēto bezdarbnieku kopskaitā ilgstošie bezdarbnieki ir otrā lielākā mērķgrupa - 28% no visiem bezdarbniekiem jeb 18 tūkstoši personu.

Lai veicinātu nodarbinātību un sekmētu darbaspēka mobilitāti, 2014.-2020.gada ES fondu plānošanas periodā tiek īstenotas aktivitātes, kuru ietvaros paredzēts paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam; papildzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību; palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū; uzlabot ilgstošo bezdarbnieku iesaisti darba tirgū; kā arī uzlabot diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū.

2016.-2017.gadā Latvijā tika turpināti un pilnveidoti dažādi aktīvās darba tirgus politikas pasākumi darbaspēka prasmju un kvalifikācijas pilnveidošanai, veikti pasākumi bezdarbnieku iesaistes un aktivizēšanas uzlabošanai:

- tika noteikta mērķētāka atbalsta sniegšana noteiktām bezdarbnieku grupām, īpaši pievēršoties ilgstošo bezdarbnieku un personu ar garīga rakstura traucējumiem atbalstam;
- tika pilnveidota bezdarbnieku profilēšanas sistēma, kas ļauj atlasīt individualizētus pakalpojumus noteiktām bezdarbnieku grupām un izvērtēta sistēmas ietekme uz bezdarbnieku spējām iekārtoties darbā;
- tika paplašināta mobilitātes atbalsta sniegšana bezdarbniekiem, kas piedalās atbalsta pasākumos, tuvinot cilvēkus darba un apmācību vietām attālākajos valsts reģionos u.c.

Latvijā ar ES fondu atbalstu tiek īstenota ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas programma. Tās mērķis ir veicināt ilgstošo bezdarbnieku, jo īpaši ar invaliditāti, arī bezdarbnieku ar atkarībām, iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos piemērotā pastāvīgā darbā vai piemērotas izglītības apgūvē, tādējādi mazinot sociālās atstumtības riskus. Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi ietver individuālas speciālistu konsultācijas un grupu konsultācijas (tai skaitā karjeras, psihologu un psihoterapeitu konsultācijas), kas veicina personas pašapziņas paaugstināšanos un motivāciju integrēties darba tirgū; veselības pārbaudes (arodslimību ārsta vai arodveselības un arodslimību ārsta konsultācija un atzinums, ārstu speciālistu apskate, laboratoriskie un funkcionālie izmeklējumi saskaņā ar arodslimību ārsta norīkojumu), nosakot piemērotību darbam; profesionālās piemērotības noteikšanu; bezdarbnieku ar invaliditāti motivācijas programmu darba meklēšanai un sociālā mentora pakalpojumus; atbalsta pasākumus personām, kurām ir alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarība.

Ilgstošo bezdarbnieku atbalstam 2017.gadā novirzīti 4 452 925 *euro*, atbalsta pasākumos iesaistīti 27 529 bezdarbnieki (tajā skaitā sniegtas 27 504 karjeras konsultācijas, 300 bezdarbnieki iesaistīti Minesotas 12 soļu programmā, 706 bezdarbniekiem tika veiktas veselības pārbaudes, 4 359 bezdarbniekiem tika sniegtas psihologu individuālās un grupu konsultācijas, 3 554 bezdarbniekiem tika sniegtas psihoterapeitu individuālās un grupu konsultācijas, 2 334 bezdarbnieki iesaistīti motivācijas ar mentora atbalstu pasākumā).

Kopumā katram ilgstošajam bezdarbniekam tiek izstrādāts individuālais darba meklēšanas plāns, kurā atbilstoši profilēšanas rezultātiem tiek noteikti piemērotākie atbalsta pasākumi, lai veicinātu iekļaušanos darba tirgū.

Savukārt apmācību kvalitātes uzlabošanā, tālākizglītības piedāvājuma noteikšanā atbilstoši nozaru vajadzībām liela nozīme ir darba devēju iesaistei.